

Pagalba šlapimo nelaikantiems pacientams

*Žydrūnė Musienė
Kauno klinikinė ligoninė*

II dalis. Medicinos pagalbos priemonės esant šlapimo nelaikymui. Parinkimas, naudojimas, kompensavimo galimybės

Ne visada pavyksta visiškai kontroliuoti šlapimo nelaikymą. Nevalingas šlapinimasis sukelia didžiulį nepatogumo jausmą. Tačiau pagelbėti gali šlapimą sugeriančios priemonės. *Šlapimą ir (arba) išmatas sugeriančių priemonių paskirtis – padėti aktyviems žmonėms išlikti socialiai aktyviems, o pasyviems, gulintiems pacientams – palengvinti jų priežiūrą bei užtikrinti saugumo jausmą ir komfortą.*

Problemos parenkant ir naudojant šlapimą ir (arba) išmatas sugeriančius gaminius

Pacientai ar slaugantieji dažnai nežino, kaip pasirinkti tinkamus gaminius, kaip juos naudoti. Be to, sunkiai sergančių pacientų slauga yra brangi, todėl dažnai pacientų artimieji stengiasi taupyti, naudoja ne visuomet savo paskirtį atitinkančius gaminius. Toks taupymas gali skaudžiai atsiliiepti slaugomo paciento sveikatai ir dar padidinti slaugos išlaidas.

Dažniausios problemos, su kuriomis susiduriama, parenkant gaminius

Problema	Pasekmės
Nenaudoja jokių priemonių esant šlapimo nelaikymui	<ul style="list-style-type: none"> • Apsunkina pacientų kasdienės veiklas • Greitai atsiranda specifinis šlapimo kvapas • Šlapimas gali pažeisti odą tarpvietės srityje • Atsiranda infekcijos pavojus
Per mažas gaminio sugėrimas	<ul style="list-style-type: none"> • Galimas šlapimo pratekėjimas • Nesaugumo, diskomforto jausmas • Odos maceracija • Odos pažeidimas • Pragulos
Per didelis gaminio sugėrimas	<ul style="list-style-type: none"> • Neekonomiškas gaminio naudojimas • Didelės netikslingos išaugusios išlaidos
Per didelis sauskelnių dydis	<ul style="list-style-type: none"> • Gali iškilti šlapimo pratekėjimo pavojus • Netikslingai didelės išlaidos
Per mažas sauskelnių dydis	<ul style="list-style-type: none"> • Gali iškilti šlapimo pratekėjimo pavojus • Nuospaudos ant kūno dėl sauskelnių užveržimo • Nepatogumo jausmas • Odos pažeidimai
Naudojami gaminiai neskirti šlapimui sugerti (pavyzdžiui, kasdieniai įklotai)	<ul style="list-style-type: none"> • Nesugeria, šlapimas prabėga • Gali atsirasti odos sudirgimas • Gali atsirasti alergija tarpvietės srityje • Atsiranda specifinis šlapimo kvapas
Naudojamų gaminių sudėtinės dalys dirgina odą	<ul style="list-style-type: none"> • Gali atsirasti odos sudirgimų, erozijų • Gali atsirasti alergija tarpvietės srityje • Skausmas, deginimo jausmas • Diskomfortas
Celofaninis, nelaidus orui sauskelnių paviršius	<ul style="list-style-type: none"> • Gaminiuose šuntama, kondensuojasi drėgmė, pacientas jaučiasi nuolatos drėgnas

Netinkamai parinktas produktas – naujas dar vienas rizikos faktorius ir su juo susijusios naujos problemos. Todėl labai svarbu laiku pastebėti problemas ir jas spręsti.

Šlapimą ir (arba) išmatas sugeriantys gaminiai

Gaminius šlapimo ir (arba) išmatų nelaikymui reikia parinkti labai atsakingai, nes nuo to priklauso, kaip saugiai ir patogiai pacientas jausis. Būtina atsižvelgti į daug įvairių kriterijų, kad gaminiai būtų labai tiksliai parinkti ir pritaikyti pagal kiekvieno individualius poreikius, taip užtikrinant maksimalią apsaugą ir ekonomišką gaminio naudojimą.

Gaminiai šlapimo (arba) išmatų nelaikymui parenkami pagal šiuos bendruosius kriterijus:

1. šlapimo ir (arba) išmatų nelaikymo dažnumą – numatomą reikalingą sugėrimo kiekį
2. dydį (kūno apimtis)
3. sauskelnės tipą (juostinės, anatinės)
4. paciento gyvenimo būdą, aktyvumą ir savarankiškumą
5. gaminio kokybės ir saugumo kriterijus
6. odos būklę
7. patogumą ir paprastumą jais naudotis
8. gaminio kainą

Šiuo metu medicinos priemonių gamintojai gali pasiūlyti labai platų asortimentą gaminių, skirtų šlapimo ir (arba) išmatų nelaikantiems žmonėms. Kiekvienam pacientui galima parinkti ir pritaikyti geriausiai jam tinkantį gaminį.

Šlapimą sugeriantys gaminiai

<i>Kam skirti</i>	<i>Apibūdinimas</i>
Aktyviems pacientams	Urologiniai įklotai vyrams ir moterims Skirti turintiems lengvą ir vidutinį šlapimo nelaikymo laipsnį. <ul style="list-style-type: none"> • Priemonės skirtos aktyviems žmonėms • Sugeriamo skysčio kiekis ~ 50–900 ml • Anatomicinė įklotų forma • Superabsorbentas įklotų viduje greitai ir patikimai sugeria skysčius • Įkljuojama į kelnaičių vidų
Aktyviems ir iš dalies aktyviems pacientams	Anatominiai įklotai Priemonės skirtos pacientams, turintiems vidutinio sunkumo ir sunkų šlapimo nelaikymo laipsnį. <ul style="list-style-type: none"> • Sugeriamo skysčio kiekis ~ 1000–3500 ml • Ypač tinka neįgaliesiems, naudojantiems vežimėlius • Naudojami su specialiomis kelnaitėmis, kurias dėvint įklotas tvirtai ir patikimai prilaikomas
Aktyviems ir iš dalies aktyviems	Specialios tinklinės kelnaitės Skirtos anatominio įklotu laikymui. <ul style="list-style-type: none"> • Jas dėvint įklotas puikiai ir patikimai priglunda prie kūno, lieka reikiamoje vietoje
Aktyviems ir iš dalies aktyviems pacientams	Sauskelnės-kelnaitės Skirtos esant vidutinio sunkumo ir sunkiam šlapimo nelaikymo laipsniui. <ul style="list-style-type: none"> • Rekomenduojamos aktyvių, savarankiškų pacientų priežiūrai • Atrodo kaip paprastos baltos spalvos kelnaitės • Užmaunamos ir numaunamos kaip paprastos kelnaitės • Panaudojus jas galima lengvai nuimti ir išmesti perplėšus šonines siūles, todėl jas labai paprasta pasikeisti • Sugeriamo skysčio kiekis ~ 1000–2000 ml • Nepastebimos po drabužiais, patogios, netrukdo judėti • Ypač tinka žmonėms, turintiems psichinių sutrikimų
Iš dalies aktyviems pacientams	Juostinės sauskelnės Skirtos esant vidutinio sunkumo, sunkiam ir labai sunkiam šlapimo nelaikymo laipsniui. <ul style="list-style-type: none"> • Naudojamos iš dalies aktyvių pacientų priežiūrai • Sugeriamo skysčio kiekis ~ 1500–4000 ml • Parenkamos pagal paciento juosmens apimtį (cm) • Tvirtinamos juosmens juostomis • Sauskelių išoriniame viduriniame paviršiuje esantis drėgmės indikatorius parodo, kada laikas keisti sauskelnes • Naujos kartos sauskelnės gaminamos iš orui laidžios medžiagos, todėl jas dėvint kūnas mažiau prakaituoja, mažiau šunta, mažiau dirginama oda, taip užtikrinamas maksimalus gaminio patogumas
Pasyviems pacientams	Anatominės sauskelnės Skirtos esant vidutinio sunkumo, sunkiam ir labai sunkiam šlapimo nelaikymo laipsniui. <ul style="list-style-type: none"> • Naudojamos gulintųjų pacientų priežiūrai • Sugeriamo skysčio kiekis ~ 1500–4000 ml • Parenkamos pagal paciento juosmens apimtį (cm) • Tvirtinamos dvigubais užsegamais lipdukais • Sauskelių išoriniame viduriniame paviršiuje esantis drėgmės indikatorius parodo, kada laikas keisti sauskelnes • Naujos kartos sauskelnės gaminamos iš orui laidžios medžiagos, todėl jas dėvint kūnas mažiau prakaituoja, mažiau šunta, mažiau dirginama oda, taip užtikrinamas maksimalus gaminio patogumas
Pasyviems pacientams	Anatominiai įdėklai , naudojami kaip papildomas sauskelių sluoksniš. <ul style="list-style-type: none"> • Tinka pacientų su įvestu kateteriu priežiūrai • Sugeriamasis įdėklas iš abiejų pusių praleidžia drėgmę • Skirtas papildomai apsaugai naudojant sauskelnes
	Higieniniai paklotai Pagaminti iš purios celiuliozės, rekomenduojami papildomai patalynės ir čiužinių, baldų apsaugai. <ul style="list-style-type: none"> • Vidinė gaminio pusė padengta neaustine medžiaga, vidinis sluoksnis – iš sugeriančios celiuliozės, išorinė pusė turi vandens nepraleidžiančią plėvelę • Palengvina kasdienę gulintųjų pacientų priežiūrą

Šlapimą ir (arba) išmatas sugeriančių gaminių parinkimas

Visos šlapimo nelaikymo priežiūros priemonės parenkamos pagal keturis pagrindinius žingsnius:

1 žingsnis – sugeriančio gaminio parinkimas pagal šlapimo nelaikymo laipsnį (pagal ištekančio šlapimo kiekį per 4 val.):

Lengvam šlapimo nelaikymui (sugeriamo skysčio kiekis – nuo 50 ml iki 900 ml) skirti specialūs urologiniai įklotai vyrams ir moterims.

Vidutiniam šlapimo nelaikymui (sugeriamo skysčio kiekis – nuo 1000 ml iki 3500 ml) skirti specialūs anatomiciniai įklotai.

Sunkiam ir labai sunkiam šlapimo nelaikymui (sugeriamo skysčio kiekis – nuo 2000 ml iki daugiau kaip 4000 ml) skirtos juostinės ir anatomicinės sauskelnės.

2 žingsnis – dydžio pasirinkimas pagal kūno apimtį:

Visų tipų ir sugėrimų sauskelnės parenkamos pagal gaminio liemens ir klubų apimtį.

Extra Small (XS) 40 cm x 60 cm

Small (S) 55 cm x 80 cm

Medium (M) 75 cm x 110 cm

Large (L) 100 cm x 150 cm

Extra Large (XL) 130 cm x 170 cm

3 žingsnis – gaminio rūšies parinkimas pagal paciento aktyvumą:

Aktyviems asmenims skirti urologiniai įklotai vyrams ir moterims.

Iš dalies aktyviems asmenims (pavyzdžiui, besinaudojantiems neįgalųjų vežimėliais) skirti urologiniai anatomiciniai įklotai ir juostinės sauskelnės.

Pasyviems, gulintiems asmenims skirtos didelio sugėrimo anatomicinės sauskelnės.

4 žingsnis – gaminio parinkimas pagal kokybės ir saugumo kriterijus (žr. ženklinių ant gaminio pakuotės):

Air – gaminys laidus orui (oda nešunta, neprakaituoja, didesnis sausumo jausmas)

Latex free – gaminyje nenaudojamas lateksas (mažiau odos sudirginimų ir alergijų)

EDS – ypač greitas sugėrimas

Odour stop – turi specialią šlapimo kvapo kontrolę

Slaugos priemonių kompensavimas

Didelė dalis pacientų gali gauti kompensuojamus gaminius šlapimo ir (arba) išmatų nelaikymui. Tam būtina kreiptis į šeimos gydytoją, kuris sutvarkys reikalingus dokumentus kompensuojamosioms priemonėms gauti. Kompensuojamosios priemonės, kurių galima gauti su kompensuojamųjų vaistų pasu nuo 30 iki 45 vnt. (atitinkamai pagal ligos kodą), padeda iš dalies patenkinti pacientų poreikius, palengvina finansinę naštą kontroliuojant šią problemą. Šiandien galima gauti kompensuojamųjų urologinių įklotų, anatominį įklotą bei visų tipų, dydžių ir sugėrimų sauskelnių bei paklotų.

Slaugos priemonių kompensavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. spalio 6 d. įsakymas Nr. 529 „Dėl Kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių sąrašo (C sąrašo) patvirtinimo“. Nuo 2018-01-02 įsigaliojo 13 dalies „Sauskelnės, įklotai, vienkartinės paklodės“ pakeitimas. Patvirtinta daugiau ligų kodų, pagal kuriuos yra galimybė gauti kompensuojamųjų medicinos pagalbos priemonių:

„13.1. **Per mėnesį, esant šlapimo (R32) arba išmatų (R15) nelaikymui, išrašoma:**

13.1.1. vaikams, kuriems iki 2005 m. liepos 1 d. nustatyta visiška negalia ir galiojimas nėra pasibaigęs, arba vaikams, kuriems po 2005 m. liepos 1 d. nustatytas sunkaus neįgalumo lygis, – 60 vienetų sauskelnių arba 60 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 60 vienetų vienkartinių paklodžių (arba 30 vienetų sauskelnių ir 30 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 30 vienetų sauskelnių ir 30 vienkartinių paklodžių, arba 30 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, ir 30 vienkartinių paklodžių);

13.1.2. asmenims, kuriems iki 2005 m. liepos 1 d. nustatyta visiška negalia ir galiojimas nėra pasibaigęs, arba asmenims, kuriems po 2005 m. liepos 1 d. nustatytas specialusis

nuolatinės slaugos poreikis, – 45 vienetai sauskelnių arba 45 vienetai įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 45 vienetai vienkartinių paklodžių (arba 30 vienetų sauskelnių ir 15 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 30 vienetų sauskelnių ir 15 vienkartinių paklodžių, arba 30 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, ir 15 vienkartinių paklodžių), kai nustatytos šios ligos ir būklės:

13.1.2.1. liekamieji kūdikių cerebrinio paralyžiaus (G80) reiškiniai;

13.1.2.2. išsėtinė sklerozė (G35);

13.1.2.3. galvos ar nugaros smegenų displazijos (Q05);

13.1.3. asmenims, kuriems nustatytos šios ligos ir būklės: CNS ir nugaros smegenų sužalojimo padariniai (T90.5, T91.3) arba liekamieji kūdikių cerebrinio paralyžiaus (G80) reiškiniai, arba galvos ir nugaros smegenų kraujotakos sutrikimai (I61–64, I69, G95.1), arba išsėtinė sklerozė (G35), arba galvos ar nugaros smegenų displazijos (Q05), – 30 vienetų sauskelnių arba 30 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 30 vienetų vienkartinių paklodžių (arba 15 vienetų sauskelnių ir 15 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 15 vienetų sauskelnių ir 15 vienkartinių paklodžių, arba 15 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, ir 15 vienkartinių paklodžių), arba 36 vienetai įklotų, kurių sugeriamumas iki 500 ml;

13.1.4. asmenims, kuriems iki 2005 m. liepos 1 d. nustatyta visiška negalia ir galiojimas nėra pasibaigęs, arba asmenims, kuriems po 2005 m. liepos 1 d. nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis, – 30 vienetų sauskelnių arba 30 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 30 vienetų vienkartinių paklodžių (arba 15 vienetų sauskelnių ir 15 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, arba 15 vienetų sauskelnių ir 15 vienkartinių paklodžių, arba 15 vienetų įklotų, kurių sugeriamumas nuo 500 ml, ir 15 vienkartinių paklodžių).“

Klausimai*

1. Parinktos per didelio sugeriamumo sauskelnės. Kokios netinkamo pasirinkimo pasekmės?

- nesaugumo, diskomforto jausmas
- galimas šlapimo pratekėjimas, nesaugumo, diskomforto jausmas, odos maceracija, odos pažeidimas, pragulos
- neekonomiškas gaminio naudojimas, didelės netikslingos išaugusios išlaidos
- odos maceracija

2. Kokiems pacientams skirtos anatominės sauskelnės?

- esant vidutinio sunkumo, sunkiam ir labai sunkiam šlapimo nelaikymo laipsniui, gulinčių pacientų priežiūrai
- aktyviems pacientams, turintiems psichikos sutrikimų
- iš dalies aktyviems pacientams, besinaudojantiems vežimėliais
- gali būti naudojama visokio aktyvumo pacientams

3. Ką reikia bent minimaliai įvertinti, kad būtų tinkamai parinkti sugeriantys gaminiai?

- sugėrimą parinkti pagal šlapimo nelaikymo laipsnį; dydį – pagal kūno apimtį; gaminio rūšį – pagal paciento aktyvumą; įvertinti: gaminio kokybę ir saugumą; kainą ir nuolaidas; atsiliepimus ir rekomendacijas
- sugėrimą parinkti pagal šlapimo nelaikymo laipsnį; dydį – pagal kūno apimtį; gaminio rūšį – pagal paciento aktyvumą; įvertinti gaminio kokybę ir saugumą
- sugėrimą parinkti pagal šlapimo nelaikymo laipsnį; dydį – pagal kūno apimtį, visa kita ne taip svarbu

* Teisingo atsakymo (atsakymų) raidę apibraukite mėlynu tušinuku.

Atsakymus siųskite iki balandžio 30 d. Jums patogiu būdu: 1) iškirptę lapą su atsakymais siųskite paštu adresu: Žurnalui „Sauga. Mokslas ir praktika“, Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centras, Rūgių g. 1, LT-08418 Vilnius; 2) atneškite į Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centrą, Rūgių g. 1, Vilniuje, ir įdėkite į pašto dėžutę „Klausimų atsakymai. Žurnalas „Sauga. Mokslas ir praktika“ I aukšte prie skelbimų lentos; 3) nufotografuokite ar nuskenuokite atsakymus ir atsiųskite elektroniniu paštu redakcija@sskc.lt; 4) atsakykite į klausimus Sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistų kompetencijų centro „Facebook“ paskyroje.

Primerkime, kad norėdami gauti dovaną, turėsite atsakyti į visuose 4 numeriuose (kovo, balandžio, gegužės ir birželio mėnesių) pateiktus klausimus.

Dalyvio vardas, pavardė..... el.p. adresas.....

Kontaktinis telefonas.....